

Van veelzijdig naar pasklaar

De toekomst van de Nederlandse krijgsmacht

Kees Homan en Dick Zandee

Op de Balkan, in Afrika en in het Midden-Oosten heeft de Nederlandse krijgsmacht aangetoond te kunnen deelnemen aan een breed scala van operaties, met inzet van geweld maar ook ter ondersteuning van humanitaire hulpverlening en wederopbouw. Kortom: te land, ter zee en in de lucht draagt Nederland zijn steentje bij. De krijgsmacht is van alle markten thuis.

Regering en parlement willen het zo houden: een veelzijdig inzetbare krijgsmacht. Deze beleidskeuze staat op gespannen voet met het dalende defensiebudget. Tussen ambities en financiële middelen gaapt een groot gat. Fundamentele keuzes zijn onvermijdelijk. Welke krijgsmacht kan Nederland zich in de toekomst wél veroorloven? Hoe dient deze eruit te zien: welke capaciteiten te behouden en welke op te geven? Kan nauwe samenwerking met partnerlanden helpen de pijn te verzachten? Met wie en hoe? In dit artikel geven wij aanzetten voor de beantwoording van deze vragen.

Kleinere veelzijdige krijgsmacht

Het regeerakkoord van 30 september 2010 meldde dat "Het kabinet kiest voor een veelzijdig inzetbare krijgsmacht met het daarbij behorende ambitieniveau zoals uitgewerkt in het eindrapport Verkenningen."¹ In deze beleids optie ligt het zwaartepunt op de veelzijdigheid en de flexibele inzetbaarheid van de krijgsmacht. De optie kent aan de drie hoofdtaken van de krijgsmacht een evenredig belang toe. Aanleiding voor deze optie is de onzekerheid van de toekomstige veiligheidssituatie en het daaruit voortvloeiende beroep op de krijgsmacht.

De praktijk bleek weerbarstiger. Minister van Defensie Hans Hillen werd niet alleen geconfronteerd met bezuinigingen maar trof bij zijn aantreden ook financiële lijken in de kast. De problemen

waren veel groter dan hij aanvankelijk had gedacht. Met gevoel voor dramatiek kondigde hij dan ook met *oneliners* als 'de aarde zal trillen' en 'de lucht zal zwart kleuren' zijn op 8 april gepubliceerde Beleidsbrief aan.² Veelzeggende titel: 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld.' Op de website van Defensie liet de minister een zin uit de Beleidsbrief plaatsen, die door de ministerraad was geschrapd: "Ik hoop dat deze brief bijdraagt tot het besef dat Nederland voor zijn veiligheid onderverzekerd dreigt te raken" en dat volgens de bewindsman de

*Een veelzijdig
inzetbare
krijgsmacht is
voor Nederland al
verleden tijd*

bezuinigingen "haaks staan op de onrust in de wereld." In de *Defensiekrant* poneerde de bewindsman zelfs: "Ik weet zeker dat als de regeringspartijen hadden geweten hoe Defensie ervoor staat, er niet een dergelijke zware taakstelling was opgelegd."³ Deze uitspraak roept overigens

vragen op over het belang dat politieke partijen toekennen aan 'defensie.' CDA en VVD maakten deel uit van de vorige regering en hadden de problemen moeten onderkennen.

Hoe dan ook, de Beleidsbrief leidde tot forse ingrepen in de operationele capaciteiten. Deze werden op 9 mei 2011 van kracht. De grootste ingreep betrof de opheffing van de twee resterende tankbataljons uitgerust met de Leopard 2-tank. De landmacht verliest hiermee het gevechtsvoertuig met de grootste vuurkracht. Dit gemis moet voortaan worden opgevangen door de inzet van Apache-gevechtshelikopters en het CV90-pantserinfanterievoertuig. Klassiek optreden met de laagste eenheid van verbonden wapens – de brigade – lijkt echter niet langer mogelijk. Bij de marine gaan twee van de vier nog af te bouwen patrouillevaartuigen, een bevoorradingschip en vier van de tien mijnenjagers in de verkoop. Door ingrijpen van de Tweede Kamer gaat de verkoop van de twee patrouillevaartuigen niet door. De Kamer besloot tevens dat vooralsnog vijf van de zeventien af te stoten Cougar- helikopters behouden blijven. Ze vullen het gat dat anders tot 2017 op het gebied van transporthelikopters zou zijn ontstaan vanwege de latere instroom van de nieuwe NH-90 helikopter. De luchtmacht stoot daarnaast een squadron F-16's af, waardoor het aantal vliegtuigen daalt van 87 naar 68 (vier squadrons). Ook gaat één van de vier Patriot-luchtdoelbatterijen weg, zij het dat het materieel wordt aangehouden in reserve.

Hillen meldt in de Beleidsbrief dan ook dat met de financiële kaders van het regeerakkoord de doelstelling van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht met het bijbehorende ambitieniveau niet volledig kan worden waargemaakt. De gevechtskracht en het voortzettingsvermo-

gen van de krijgsmacht nemen volgens hem onvermijdelijk af. Om in de toekomst werkelijk van een dergelijke krijgsmacht te kunnen spreken, acht de minister aanpassing van het defensiebudget nodig. Hij vindt dat deze afweging aan het volgende kabinet is, "ook tegen de achtergrond van de dan geldende staat van de openbare financiën."⁴

De realiteit

De financieel-economische verwachtingen staan echter in schril contrast met de budgettaire vereisten voor behoud en modernisering van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht. Met de Beleidsbrief van april 2011 is al besloten tot vermindering van de defensie-uitgaven oplopend tot twaalf procent tegen 2016. Het investeringspercentage daalt tot minder dan zestien procent van de defensiebegroting. Volgens een internationale vuistregel is een investeringspercentage van 20-25 procent vereist voor een op haar taken berekende krijgsmacht.

Verdere aanslagen lijken onvermijdelijk. Eind 2011 is immers economische stagnatie ingetreden. Dit vereist nieuwe bezuinigingen om de Nederlandse overheidsuitgaven binnen de Europese normen te houden. Met de strakkere Europese begrotingsregels en traag economisch herstel blijven de overheidsfinanciën ook op langere termijn onder grote druk staan. Defensie zal de dans niet ontspringen, temeer omdat het maatschappelijk altijd laag scoort op de lijst van meest belangrijke uitgaven. Ruim zestig procent van

de Nederlandse bevolking keurt bezuinigingen op Defensie goed. Peilingen hebben bovendien gewezen op gebrek aan meerderheidssteun voor missies zoals in Uruzgan en Kunduz.

Diametraal op een dalend budget staan sterk stijgende kosten voor operaties en nieuw materieel. De Nederlandse bijdrage aan de NAVO-operatie in Afghanistan heeft ongeveer 1,9 miljard euro gekost, een veelvoud van de oorspronkelijke ingeschatte kosten. Operaties in extreme klimatologische omstandigheden eisen hun tol: materieel slijt sneller waardoor kosten voor onderhoud stijgen en vervanging eerder nodig wordt. Specifieke omstandigheden leiden tot *urgent operational requirements*, een fraaie term voor noodzakelijke materieelaanschaf. De aankoop van de Australische Bushmaster-voertuigen ter bescherming van de Nederlandse troepen tegen berrbommen in Afghanistan is een voorbeeld. Ook de kosten voor transport en logistiek stijgen naarmate operatiegebieden zich steeds verder van huis bevinden.

Tegelijkertijd wordt materieel exponentieel duurder. Dit geldt in het bijzonder voor complexe en hoogtechnologische wapensystemen. Voor vijf miljard gulden kocht Defensie dertig jaar geleden 202 F-16-toestellen. Omgerekend: ongeveer € 11 miljoen per toestel. De aanschaf van 85 JSF-vliegtuigen is in december 2010 beraamd op € 7,6 miljard of € 90 miljoen per toestel. De 'kale stuksprijs' van de JSF steeg tussen 2001 en 2011 van 37,2 naar 60,4 miljoen dollar.⁵ Ongetwijfeld loopt dit bedrag de komende jaren verder op. Onderzoek in het Verenigd Koninkrijk heeft aangetoond dat de aanschafkosten van grootmaterieel stijgen met 20-30 procent per decennium.⁶ Dit is niet meer dan de gemiddelde inflatiestijging in Europa, maar het veronderstelt wel een jaarlijkse stijging met 2-3 procent van het investeringsdeel van het defensiebudget om gelijke tred te houden.

De combinatie van dalende budgetten en permanent stijgende kosten voor materieel en operaties maakt het behoud van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht tot een illusie. Regering en parlement zullen fundamentele keuzes moeten maken voor een Nederlandse krijgsmacht die niet langer aan alle soorten operaties kan deelnemen. Ambitieniveau en taken dienen te worden aangepast.

Naar een 'pasklare krijgsmacht'

Als een veelzijdig inzetbare krijgsmacht niet meer haalbaar is, dan rijst de vraag over welke krijgsmacht Nederland in de toekomst wel

Een Nederlandse tank. Eén van de bezuinigingsmaatregelen op Defensie was het opheffen van de tankbataljons. Klassiek optreden met de laagste eenheid van verbonden wapens – de brigade – lijkt nu niet langer mogelijk (foto: Flickr)

dient te beschikken. Van belang is dat de Nederlandse krijgsmacht altijd in multinationaal verband optreedt door het leveren van *building blocks*. Nederlandse eenheden zijn *multi-hatted*. Ze kunnen onder verschillende internationale commandostructuren optreden, over het algemeen in het kader van de NAVO of de EU. Elke verdere aanpassing van de Nederlandse krijgsmacht vereist dan ook *internationale afstemming vooraf*, op zijn minst met de geografisch meest direct nabijgelegen en gelijkgezinde partners. Het gaat hierbij om België, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Scandinavische landen, vooral Denemarken en Noorwegen.

Hybride conflicten

Bij militaire operaties wordt veelal onderscheid gemaakt tussen operaties hoog en operaties laag in het geweldsspectrum. Inmiddels is op basis van ervaringen in Irak en Afghanistan in de vernieuwde Nederlandse 'Militaire Doctrine voor het Landoptreden' het verschil tussen opbouw- en vechtmisssies vervallen.⁷ Op dezelfde plek, desnoods op dezelfde dag, wordt immers van een soldaat verwacht te praten, te vechten of noodhulp te verlenen. Angelsaksische landen spreken in dit verband over hybride conflicten. 'Hybride' is een containerbegrip dat gebruikt wordt om greep te krijgen op de toenemende complexiteit van conflicten, de vele hierbij betrokken actoren en het vervagen van de traditionele conflictcategorieën. Hybride operaties vereisen dat de krijgsmacht in hetzelfde operatiegebied niet alleen tegelijkertijd *counterinsurgency*, *counterterrorist* en conventionele gevechten tot hoog in het geweldsspectrum moet kunnen voeren, maar ook humanitaire hulp moet kunnen verlenen en wederopbouwactiviteiten faciliteren. Dit laat onverlet dat de wapensystemen voor beide geweldsniveaus veelal verschillen.

Hoog in het geweldsspectrum

Voor wat betreft interventies hoog in het geweldsspectrum zijn het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk de belangrijkste Europese militaire actoren. De steun van de Verenigde Staten voor dit geweldsniveau is en blijft vooralsnog een vereiste. De NAVO-interventie in Libië heeft dit weer aangetoond.

Gezien de positie en rol van Nederland in de wereld, en de beginnende van 'solidariteit' en het 'delen van risico's', dient ons land aan het hoogste geweldsniveau te blijven bijdragen. Verwachtingen van bondgenoten en partners van Nederland en verplichtingen aangaan in de VN, de NAVO en de EU zijn evenzeer belangrijk.

Welke capaciteiten zou Nederland moeten behouden? Hiervoor is een analyse nodig van een combinatie van de belangrijkste factoren:

1. de meest belangrijke veiligheidsuitdagingen;
2. de meest pregnante geconstateerde Europese tekortkomingen;
3. de beschikbare capaciteiten van andere landen; en
4. de Nederlandse expertise, ervaring en bestaande capaciteiten.

Hoewel uiteindelijke keuzes mede afhankelijk zullen zijn van overleg met andere landen zou zo'n analyse⁸ tot de volgende maatregelen kunnen leiden:

- beperking van de deelname aan luchtoperaties: dit betekent minder (nieuwe) gevechtsvliegtuigen (twee squadrons), mede gezien de voldoende Europese capaciteit op dit gebied⁹, maar meer capaciteiten op het gebied van onbemande vliegtuigen (*Unmanned Aerial Vehicles* – UAVs) voor waarneming boven land en zee om bij te dragen aan opheffing van de tekorten in Europa;
- specialisatie of nichecapaciteit op het gebied van raketverdediging (*missile defence*); met de Patriotsystemen en de (aan te passen) SMART-L radars van de Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LCF) kan Nederland op dit terrein een *hoofdrol* vervullen;
- behoud en modernisering van mijnenbestrijdingscapaciteiten gezien het toenemend gevaar van de aanwezigheid van mijnen, met name in de kustgebieden van toekomstige (land)operaties;
- verdere accentverschuiving bij de nieuwbouw van schepen van onderzeebootbestrijding naar maritieme operaties ter ondersteuning van landoperaties; daarnaast dient er een accent te liggen op licht bewapende schepen – geschikt voor bescherming van handelsschepen (anti-piraterij) en ondersteuning van civiele autoriteiten – en meer logistieke ondersteuningscapaciteit;
- versterking van de militaire speciale eenheden (MSE) van het Korps Commando Troepen (KCT) van de landmacht en van de maritieme *special operations forces* (MarSof) van het Korps Mariniers, die zoals aangetoond een essentiële bijdrage leveren aan asymmetrische operaties;
- meer taakgerichte gevechtsgroepen (zoals Task Force Uruzgan) van de landmacht door het opgeven van bijdragen op het niveau van de klassieke brigade van verbonden wapens en specialisatie in Apache-gevechtshelikopters en gevechtsinfanterie.

Laag in het geweldsspectrum

Aan operaties laag in het geweldsspectrum nemen alle landen deel. Het betreft hier onder meer bijdragen aan stabiliteit, veiligheid en wederopbouw in *post-conflict*-situaties, *Security Sector Reform* (SSR), bescherming van handelsschepen en -routes, en ondersteuning van humanitaire

missies. Nederland heeft een goede reputatie op deze gebieden en daarop moet worden voortgebouwd, temeer omdat de vraag naar dergelijke bijdragen groot zal blijven. De landmacht en luchtmacht (transportvliegtuigen en -helikopters) beschikken al over toege-

Tussen ambities en financiële middelen gaapt een groot gat

sneden capaciteiten. De Nederlandse marine zou verder zijn aan te passen, zoals eerder vermeld.

Nationale taken

De toenemende verwevenheid tussen interne en externe veiligheid roept om voortzetting van de Intensivering van de Civiel-Militaire Samenwerking (ICMS). ICMS dient tevens bij te dragen aan de toenemende Europese samenwerking op dit terrein. Ze versterkt immers de *comprehensive security*, die steeds meer de inzet vereist van *dual use* (civiel-militaire) capaciteiten voor grensbewaking, opsporing van illegale immigratie, maritieme veiligheid en dergelijke. Wat betreft de capaciteiten op dit gebied moet de Nederlandse krijgsmacht:

- blijven bijdragen aan verdediging tegen chemische, biologische, radiologische, nucleaire middelen (CBRN), *Counter Improvised Explosive Devices* (CIED), etc.;
- idem digitale veiligheid (*cyber defence*): gezien de grote afhankelijkheid van informatie- en communicatietechnologie (ICT) is digitale veiligheid van vitaal belang voor de krijgsmacht; naast aansluiting bij de nationale *cyber security*-strategie is nog meer samenwerking in NAVO- en EU-verband nodig;
- een breed scala aan onbemande vliegtuigen (UAVs) hebben voor waarneming en monitoring boven land en zee, op diverse niveaus: van tactisch tot *Medium Altitude Long Endurance* (MALE)UAV;
- deelnemen aan *maritime surveillance networking* (van nationaal naar civiel-militair multinational);
- bijdragen leveren (medisch en andere ondersteuning) bij rampen: nationaal maar ook multinational; voor het laatste is te denken aan het Belgische voorstel voor EU- of regionale capaciteiten voor *First Aid and Support* (FAST).

Alle operaties

Naast de bovengenoemde capaciteiten heeft de Nederlandse krijgsmacht voor alle soorten operaties nodig: transportcapaciteit (in het bijzonder lucht- en zeetransport; transporthelikopters inclusief *heavy lift*), inlichtingen en verbindingen (inclusief aansluiting bij ruimtecomponenten), precisiemunitie, *air-to-air refuelling* (AAR) en dergelijke.

In vele gevallen beschikt de Nederlandse krijgsmacht nu al over de vereiste capaciteiten. Hier is slechts *upgrading* of uiteindelijk aanschaf van nieuw materieel nodig. In andere gevallen gaat het om nieuwe investeringen (MALE-UAV, mijnenbestrijding) waarvoor budgetruimte moet worden gevonden door de gevechtscapaciteiten meer pasklaar te maken zoals eerder beschreven. In nog andere gevallen (bescherming tegen CBRN, CIED, *cyber defence*, *maritime surveillance networking*) zijn kosten beperkt en kan bovendien onderzocht worden hoe *dual use*-bijdragen ook *dual paid* kunnen worden, op nationaal en Europees niveau.

Meer multinationale samenwerking

Nederland staat niet alleen. Nagenoeg alle Europese landen kampen met dezelfde problematiek. Defensiebudgetten dalen, zij het in de drie grootste landen met lagere percentages: Duitsland 6,5, Frankrijk vier en het Verenigd Koninkrijk acht procent. Zelfs deze landen zijn niet meer in staat alle capaciteiten zelfstandig in stand te houden. Het VK heeft afgezien van de Nimrod-modernisering (maritieme verkenningsvliegtuigen) en verliest tot het volgende decennium de capaciteit met gevechtsvliegtuigen te opereren vanaf vliegkampschepen. Tegen 2020 zal de Britse luchtmacht nog beschikken over zes squadrons jachtvliegtuigen, tegenover twaalf nu. Frankrijk is gedwongen veel aankopen te vertragen of uit te stellen. Duitsland heeft recent besloten te korten op nagenoeg alle aanschafprogramma's. De landen met de grootste budgetproblemen (Griekenland, Italië, Spanje en Portugal) zullen de zwaarste klappen krijgen met drastische vermindering en afstoting van capaciteiten. Voor kleinere landen is dat nu al het geval. Buitenlandse commentatoren spreken van een *race to the bottom*, van het gevaar van de *demilitarisation of Europe* en *Europa ohne Verteidigung*.¹⁰

Het logische antwoord is meer multinationale samenwerking, niet alleen vanuit kostenoverwegingen maar ook om standaardisatie en interoperabiliteit te versterken. Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk gaan hierin momenteel het verst. Het in november 2010 door premier Cameron en president Sarkozy ondertekende defensieverdrag beoogt beide krijgsmachten operationeel op elkaar af te stemmen en een groot aantal materieelaankopen gezamenlijk uit te voeren.¹¹ De Brits-Franse samenwerking zal onder meer gestalte krijgen in de *Joint Expeditionary Task Force*. Onderzocht zou kunnen worden of een Nederlands mariniersbataljon hiervan deel kan gaan uitmaken. In Scandinavië is de *Nordic Defence Cooperation* opgericht om systematisch – dus niet langer incidenteel – de samenwerking tussen de krijgsmachten van de deelnemende landen te bevorderen. In de 'Weimargroep' spreken Frankrijk, Duitsland en Polen over versterking van hun defensiesamenwerking. Overal in Europa ontstaan multinationale defensieclusters om samen capaciteiten via *pooling & sharing* te behouden en te delen.

Minister van Defensie Hillen zet eveneens fors in op samenwerking met partnerlanden. Hij richt zich daarbij vooral op de buurlanden (België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk) en Scandinavische partners als Denemarken en Noorwegen. Met België wordt onder meer gesproken over integratie van luchtruimbewaking en luchttransport. Naar het voorbeeld van de succesvolle Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking (Benesam) onderzoeken beide landen ook mogelijkheden voor gezamenlijke opleidingen en voor onderhoud en logistieke ondersteuning van hetzelfde materieel zoals de NH-90 helikopter. Deze samenwerking is toe te juichen. Maar de financiële nood roept om verdergaande maatregelen zoals de collocatie van operationele eenheden die de sluiting van dure mili-

taire infrastructuur mogelijk maakt. Stationering van de transportvliegtuigen van beide landen op één locatie (vliegbasis Melsbroek bij Brussel) en concentratie van F-16-gevechtsvliegtuigen op één basis per land (thans twee in beide landen) opent het perspectief van sluiting van drie vliegbases.¹²

Wellicht zijn ook voor bepaalde onderdelen van de beide landmachtes, zoals de Nederlandse rode baretten en de Belgische paracommando's, dergelijke collocaties mogelijk. Daarnaast zouden op het gebied van artillerie Nederland en België elkaar goed kunnen aanvullen. België beschikt nog over een lichte 105 mm-capaciteit, terwijl Nederland zware artillerie heeft in de vorm van 155 mm-geschut. De vuursteunsystemen van beide landen werken met dezelfde (ope-

*Verdere aanslagen
op Defensie lijken
onvermijdelijk*

rationele) procedures waardoor ze zeer interoperabel zijn. Dit zou een bi-nationalisering in een staande organisatie mogelijk maken. De Nederlandse artilleriecapaciteit kan ook voor Belgische eenheden ingezet worden en vice versa. België behoudt hierbij wel zijn liaison en *forward observer-*

capaciteit en Nederland zijn luchtmobiele eenheden. Om autonomie over de eigen capaciteiten voor inzet te behouden, kan worden overwogen de Belgische en Nederlandse artilleristen zowel voor de zware als lichte artillerie op te leiden en te trainen. Een Benelux-krijgsmacht is een brug te ver – want strijdig met de nationale soevereiniteit over inzet van militaire middelen – maar (modulaire) integratie is gewenst en mogelijk.

Ook met Duitsland is intensivering van de samenwerking mogelijk hoewel Berlijn niet al te warm lijkt te lopen. Met de Patriot-raketverdediging hebben Nederland en Duitsland een unieke capaciteit. Samenvoeging op één locatie ligt voor de hand. Inzet kan gezamenlijk of modulair plaatsvinden. Het geïntegreerde hoofdkwartier van het Eerste Duits-Nederlandse Legerkorps kan worden aangepast tot een *deployable* hoofdkwartier specifiek ingericht voor stabilisatie-operaties (*comprehensive approach*). Met het VK en Frankrijk lijkt weinig nieuws mogelijk totdat de uitvoering van het Brits-Franse defensieverdrag gevorderd is. Toch zou Den Haag nu al de mogelijkheden moeten onderzoeken, vooral wat betreft modernisering van mijnenbestrijding en de aansluiting bij de Brits-Franse toekomstplannen voor onbemande vliegtuigen. Europese standaardisatie is immers vereist om operationele en financiële redenen. Een pasklare krijgsmacht, die interventies geleid door Frankrijk en het VK moet kunnen ondersteunen, dient interoperabel te zijn met de strijdkrachten van deze landen.

Op andere gebieden, zoals inlichtingen en verkenningen, gebruik van de ruimte, logistiek en bijtanken in de lucht, zijn bredere samenwerkingsverbanden mogelijk. Voor deze *enablers* is nationale soevereiniteit minder bepalend. Op sommige gebieden bestaat zelfs al Europese autoriteit, zoals maritieme veiligheid en lucht- en ruimtewaarneming. Naast Nederlandse deelname aan NAVO-projecten is participatie in Europese projecten in het kader van het Europese Defensie Agentschap (EDA) vereist, juist vanwege de civiel-militaire aspecten. Dit is overigens voorzien.¹³

Tot slot

Aangepast ambitieniveau en een pasklare krijgsmacht hoeven niet te resulteren in een verminderde rol van Nederland in de internationale gemeenschap. België heeft niet deelgenomen aan dure gevechtshandelingen op de grond in Afghanistan, wel met *tailor made* bijdragen aan luchtaanvallen op Libië. De internationale positie van onze zuiderburen is niet beter of slechter. Vooral in Europa heeft Nederland in recente jaren veel politiek krediet verspeeld. Wat betreft defensie-samenwerking kan Nederland een positieve rol spelen. Een bredere politieke campagne zou hierbij geen kwaad kunnen. De minister van Defensie blijft uiteraard de centrale regie houden over de details, maar directe betrokkenheid van de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken is evenzeer vereist. Nederland, subtopper in Europa op defensiegebied, hoort thuis in het rijtje bestaande politiek dominante clusters van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, de Weimargroep en de Scandinavische samenwerking.

Voor de Nederlandse krijgsmacht is veelzijdige inzetbaarheid nu al verleden tijd. Keuzes maken is geen luxe; het is onvermijdelijk gezien de financiële realiteit. De beste keuze is een pasklare krijgsmacht met sterke specialisaties en nichecapaciteiten voor deelname aan multinationale gevechtsoperaties maar tegelijkertijd met een breed scala inzetmogelijkheden voor stabilisatie-operaties en ter ondersteuning van humanitaire hulpverlening. De Nederlandse krijgsmacht, ingebed in multinationale samenwerking, kan zo zijn steentjes blijven bijdragen. Vasthouden aan de veelzijdig inzetbare krijgsmacht leidt uiteindelijk tot onmacht.

Kees Homan en Dick Zandee zijn als onderzoekers verbonden aan het Instituut Clingendael.

Wilt u reageren? Mail de redactie: redactie@atlcom.nl.

1. *Vrijheid en Verantwoordelijkheid*, Regeerakkoord VVD-CDA, 30 september 2010.
2. *Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld*, ministerie van Defensie, 8 april 2011.
3. *Defensiekrant*, nr.14, 8 april 2011, p.2.

Nederlandse artillerie in Uruzgan. Volgens de auteurs kan de Nederlandse artillerie samenwerken met de Belgische. De onderdelen sluiten zo goed aan dat bi-nationalisering in een staande organisatie mogelijk is, waardoor kosten bespaard en efficiëntie verhoogd worden (foto: Flickr/isafmedia)

4. In het werkprogramma van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) voor 2012, dat door de minister van Buitenlandse Zaken op 20 december jl. naar de voorzitter van de AIV is verzonden, staat als derde onderwerp voor advies de 'veelzijdig inzetbare krijgsmacht' vermeld. Hierbij wordt onder meer opgemerkt, dat "Ondanks de bezuinigingen die bij Defensie moeten worden doorgevoerd, staat de wenselijkheid van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht, gelet op de veranderlijkheid van de internationale veiligheidssituatie en de positie van ons land, voor haar buiten kijf."
5. Bij de berekening van de 'kale stuksprijs' worden allerlei kosten bovenop de aanschaf van het toestel zelf niet meegerekend.
6. Malcolm Chambers, *Capability Cost Trends. Implications for the Defence Review*, Future Defence Review Working Paper Number 5, Royal United Services Institute, January 2010.
7. *Land Doctrine Publicatie, Militaire Doctrine voor het Landoptreden*, LDP-1 (OTCOPM 2009), p. 28.
8. De analyse vloeit voort uit documenten zoals het NAVO Strategisch Concept, de Europese Veiligheidsstrategie, EU- en NAVO-rapporten over capaciteiten en vele andere bronnen. Op 5 januari 2012 heeft President Obama de nieuwe Amerikaanse defensieprioriteiten aangekondigd. De Verenigde Staten zullen hun militaire aanwezigheid in Azië en de Stille Oceaan versterken ten koste van hun aantallen troepen in Europa. Zie: *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for the 21st Century*, Department of Defense, January 2012.
9. Andere Europese landen inclusief Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk reduceren eveneens hun aantallen gevechtsvliegtuigen. Zelfs na deze reducties blijven de Europese landen samen over een omvangrijke capaciteit beschikken.
10. Tomas Vasalek, *Race to the bottom*, 24 August 2011. Zie: www.centreforeuropeanreform.blogspot.com/2011/08/race-to-bottom.html. Nick Witney, *How to stop the demilitarisation of Europe*, European Council of Foreign Relations, November 2011. Christian Mölling, *Europa ohne Verteidigung*, Stiftung Wissenschaft und Politik-Aktuell 56, November 2011.
11. Zie: Dick Zandee: 'Brits-Franse defensiesamenwerking: pro of contra Europa?', *Internationale Spectator*, Jaargang 65 nr.2, februari 2011.
12. Deze en andere voorstellen zijn eerder gedaan. Zie: Kees Homan en Jan Rood, 'Een nieuw leven voor de Benelux?', *Atlantisch Perspectief* 4-2011.
13. Zie: *Verslag van de Raad Buitenlandse Zaken met ministers van Defensie*, 29 november 2011. Brief van de minister van Defensie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 27 december 2011.